

J E D E N

BERLÍN,
MÁJ 1943

Keď som rozospatá vstala z postele, v uliciach bola ešte tma. Dni sa otepľovali, no z ranného chladu ešte vždy naskakovala husia koža. Obliekla som si ľahký saténový župan a zamierila som rovno do kúpeľne, aby som nezobudila Johanna. U nás našťastie zatiaľ tiekla teplá voda, takže som si mohla dať krátku sprchu, než pôjdem prebudiť deti. Okrem najmensej Adalie mali všetci v ten deň školu. Rukou som utrela zo zrkadla vyzrážanú paru a nakrátko som sa zahľadela do svojich modrých očí, ktoré akoby sa zmenšovali, obliehané vráskami. Mala som kruhy pod očami, ale na tom nebolo nič prekvapivé, lebo som sa starala o malé deti a pracovala som na dve zmeny ako zdravotná sestra, aby sme vyžili. Uterákom som si osušila vlasy, kým sa im nevrátil zlatý lesk, a všimla som si, že na spánkoch už začínam šedivieť. Niekoľko minút som si nakrúcala vlasy, no potom sa hlasmi prihlásili o pozornosť dvojčatá Emily a Ernest, preto som sa rýchlo obliekla a bosá som pribehla do druhej izby.

Dvojčatá sedeli na posteli a rozprávali sa. Ich súrodenci ešte ležali, predlžovali si spánok o vzácne sekundy. Adalia spala s nami, piati by sa na posteľ nezmestili.

„Budte potichu, ostatní spia. Idem chystať raňajky,“ oznámila som dvojčatám, ktoré na mňa pozreli s rozžiarenými tvármi, akoby im už len pohľad na mňa dokázal zlepšiť náladu.

Vzala som oblečenie zo stoličky a položila im ho na posteľ. Dvojčatá mali šesť rokov, nepotrebovali moju pomoc pri obliekaní. Keď má rodina sedem členov, treba aj tie najjednoduchšie úkony zorganizovať tak, aby prebehli čo najrýchlejšie.

Vošla som do malej kuchyne a postavila vodu na kávu. O pár minút bytom zatiahla horkastá vôňa lacnej kávy. Hnedou žbrndou z cigorky sme maskovali riedku náhradu mlieka, hoci staršie deti sme aj tak neoklamali. Ak sa na nás usmialo šťastie, podarilo sa nám zohnať mlieko v prášku, ale od začiatku roka, keď sa zhoršila situácia na fronte, boli potraviny opäť iba na prídel.

Deti sa dovalili do kuchyne ako veľká voda. Vedeli, že tá trocha masla a cukru, ktoré som im každé ráno servírovala, vydrží iba krátko.

„Nerobte taký bengál. Otec a Adalia ešte nevstali,“ napomenula som ich, kým si sadali. Boli vyhladovaní, ale nevzali si chlieb, kým som im nerozdala šálky a spoločne sme sa nepoďakovali Bohu za jedlo.

Chlieb v nich zmizol, ako keď luskne, zaliali ho kávou a išli si vyčistiť zuby. Využila som voľnú chvíľku, aby som si v izbe obula topánky, prehodila som si plášť a založila čepiec zdravotnej sestry. Vedela som, že Johann je už hore a spánok bude iba predstierať, kým sa nezavrú dvere. Hanbil sa, že rodinu

živí jeho manželka, ale od vypuknutia vojny sa toho v Nemecku veľa zmenilo.

Johann bol husľový virtuóz. Dlhو hral v berlínskej filharmonii, no od roku 1936 sa výrazne zhoršili podmienky pre tých, ktorí nespĺňali kritériá stanovené nacistickými rasovými zákonmi. Manžel bol Róm, hoci väčšina Nemcov nazývala príslušníkov jeho etnika Cigáni. Od apríla do mája 1940 v podstate celú manželovu rodinu deportovali do Poľska a tri roky sme o nich nemali správu. Ja som mala z pohľadu Nemcov rasovo čistý pôvod, preto nám zatiaľ dali pokoj. Napriek tomu mi zamrelo srdce vždy, keď nám niekto zaklopal na dvere alebo uprostred noci zazvonil telefón.

Keď som prišla k dverám, štyri staršie deti na mňa čakali v pláštoch a školských čiapkach, pri nohách hnedé kožené aktovky. Prebehla som po nich pohľadom, omotala som im okolo krku šály a pobožkala som ich na líca. Blaz, náš najstarší, sa občas mojim prejavom materinskej lásky bránil, ale dvojčatá a Otis si užívali tie chvíle, než budú musieť vyraziť do školy.

„Tak šup. Nech neprídete neskoro. O dvadsať minút sa mi začína zmena,“ povedala som im a otvorila som dvere.

Len čom som vyšla na chodbu a zažala, doľahol k nám dupot ťažkých topánok na drevenom schodisku. Po chrbte mi prešiel mráz, nasucho som prehltila, ale pokúsila som sa o úsmev kvôli deťom, ktoré ma obstali, ani čo by vytušili moju neistotu. Upokojila som ich gestom a vydali sme sa dolu schodmi. Deti kráčali nalepené na mne. Inokedy ich musím napomínať, aby nebežali, ale blížiacie sa kroky ich vystrašili, šuchtali sa za mnou, ako keby ich môj ľahký zelený plášť dokázal ochrániť alebo prepožičať im neviditeľnosť.

Keď sme zišli na druhé poschodie, dupotom sa otriasalo celé schodisko. Blaz sa naklonil ponad zábradlie, potom obrátil hlavu a venoval mi pohľad, akého sú schopné iba najstaršie deti, aby nevydesili súrodencov.

Srdce sa mi prudko rozbúšilo, lapala som dych, ale pokračovala som v chôdzi, dúfajúc, že aj tentoraz sa mi nešťastie nejakým zázrakom vyhne. Zázrak sa nekonal.

S policajtmí sme sa zrazili na schodoch pred prvým poschodím. Mladí muži v tmavozelených uniformách, kožené opasky a zlaté gombíky, zastali priamo pred nami. Deti si v prvej chvíli s úžasom obzerali špicaté prilby so zlatým orlom, hneď vzápätí však sklopili zrak na ich naleštené baganče. Predstúpil pred nás ich veliteľ, chvíľu si nás zadychčane premeriaval, a potom začal rozprávať, úsečne, ale hrozivo, nad hornou perou sa mu chveli prušácke fúziky.

„*Frau* Hannemann, obávam sa, že budete musieť ísť s nami do vášho bytu.“

Neohrozene som mu pozrela do očí. Z jeho chladných zelených dúhoviek ma premkol strach, navonok som však zachovala pokoj a usmiala som sa.

„Neviem, čo to má znamenať, pán veliteľ. Musím odvieť deti do školy, a potom ísť do práce. Stalo sa niečo?“

„*Frau* Hannemann, pozhovárame sa o tom u vás v byte,“ odvrkol policajt a rázne ma schytil za rameno.

Deti sa zľakli, keď to videli, hoci veliteľ sa snažil byť diskrétne. Roky sme boli svedkami nacistického násillia a agresivity, no až teraz som sa naozaj bála. Žila som v nádeji, že si nás nevšimnú, pretože nepútať pozornosť bola v novom Nemecku najlepšia stratégia ako prežiť.

Odchýlili sa dvere bytu susedy Wenegerovej, zbadala som bledú tvár zbrázdenu hlbokými vráskami. Venovala mi zne-pokožený pohľad, potom sa dvere otvorili dokorán.

„*Herr polizei*, suseda Hannemannová je dobrá matka a manželka. Celá rodina by mohla byť vzorom príkladnej výchovy a spôsobov. Dúfam, že ich niekto krivo neobvinil,“ povedala *Frau Weneger*.

Z jej prejavy občianskej statočnosti mi vyhrkli slzy. Za vojny nikto neriskoval otvorenú konfrontáciu s orgánmi. Pozrela som jej do očí zatiahnutých zákalom a zovrela som jej plece.

„Plníme rozkazy. Iba sa chceme porozprávať s vašimi susedmi. Prosím, vráťte sa do bytu a nechajte nás robiť si prácu,“ odbil ju veliteľ, chytil kľučku a zabuchol dvere.

Deti sa strhli, Emily spustila plač. Vzala som dcéru na ruky a privinula si ju. Zmučená úzkosťou som si v duchu opakovala jediné: *Nedovolím, aby im ktokoľvek ublížil*.

Po chvíli sme už stáli pred dverami nášho bytu. Hľadala som kľúče v taške medzi suchármi, vreckovkami, malou fľašou s vodou, papiermi a zrkadielkom, ale jeden policajt ma odtisol a päťou zatrieskal na dvere.

Buchot sa rozľahol schodiskom. Bolo skoro ráno, ticho noci sa ešte nerozptýlilo a ľudia iba začínali s rannými rituálmi, aby sa ukryli do normálnosti, ktorá už dávno prestala existovať.

Začuli sme rýchle kroky, otvorili sa dvere a svetlo z bytu dopadlo na chodbu. Johann bol neupravený, vlny čiernych vlasov mu padali do hnedých očí. Pozrel najprv na policajtov, potom na nás, do našich tvárí, ktorými sme ho prosili, aby nás nejakým spôsobom ochránil, ale on iba otvoril dvere a pustil nás dnu.

„Voláte sa Johann Hanstein?“ spýtal sa veliteľ.

„Áno, *Herr polizei*,“ odvetil manžel roztraseným hlasom.

„Z rozkazu Reichsführera SS Heinricha Himmlera musia byť všetci Rómovia v ríši internovaní v zvláštnych táboroch,“ odrapotal veliteľ vetu, ktorú za posledné dni iste zopakoval veľakrát.

„Ale...“ vyhabkal manžel. Veľkými očami vpíjal tú neko-nečnú chvíľu, až kým veliteľ nedal pokyn. Muži obstúpili Johanna a drapli ho.

„Nie, prosím. Deti majú strach,“ povedala som a položila som veliteľovi ruku na predlaktie.

Doľahla na mňa ťarcha jeho pohľadu. Myšlienky nikdy celkom nezvífazia nad pocitmi. Prehovorila naňho Nemka, ktorá mohla byť jeho sestrou alebo dcérou, nie nebezpečná kriminálnička pokúšajúca sa ho oklamať.

„Dovoľte manželovi obliecť sa, odvediem deti do izby,“ požiadala som ho prosebným hlasom, aby som zmiernila napätie.

„Deti berieme tiež,“ odvetil veliteľ a naznačil mužom, aby pustili manžela.

Tie slová sa do mňa zarezali ako nôž. Naplo ma na vracanie, predklonila som sa a dúfala, že som zle počula. Kam chcu odviesť moju rodinu?

„Aj deti sú Rómovia. Rozkaz sa vzťahuje aj na ne. Vy môžete zostať,“ vysvetlil mi veliteľ situáciu. Vtedy sa mi zrejme prvý raz zjavilo v tvári zúfalstvo, ktoré som už hodnú chvíľu pociťovala.

„Ich matka je Nemka,“ pokúsila som sa namietnuť.

„Obávam sa, že na tom teraz nezáleží. Chýba jedno dieťa, v papieroch mám napísané: manžel a päť detí,“ odpovedal veliteľ vážnym hlasom.

Nereagovala som. Od strachu som zmeravela, snažila som sa prehĺtať slzy. Musím byť silná, deti nesmú nič vidieť.

„Hneď ich vypravím. Pôjdeme s vami všetci. Najmenšia je ešte v posteli,“ povedala som, no slová mi samy splývali z úst, akoby som ich ani nehovorila ja.

„Vy nepôjdete, *Frau* Hannemann, iba osoby rómskeho pôvodu, Cigáni,“ precedil veliteľ sucho.

„*Herr polizei*, pôjdem tam, kam moja rodina. Počkajte, kým zbalím kufre a oblečiem najmenšiu.“

Policajt sa zamračil, ale naznačil mi, aby som odišla s deťmi z izby. Poslúchla som, v hlavnej izbe som sa postavila na stoličku a zložila zo skrine dva veľké kartónové kufre. Položila som ich na posteľ a pribrala som sa do nich ukladať oblečenie. Deti sa mlčky zhrčili okolo mňa. Neplakali, no z tváří som im čítala obavy.

„Kam ideme, mama?“ spýtal sa Blaz.

„Odvezú nás do tábora, do akých si chodieval v lete, keď si bol menší. Čo ty na to?“ odvetila som so silným úsmevom.

„Ideme do tábora?“ spýtal sa mierne rozveselený Otis, druhý najstarší.

„Áno, chrobáček. Na istý čas. Pamätáte si, pred pár rokmi som vám vravela, že tam odviezli vašich bratancov. Možno sa tam s nimi stretnete,“ hovorila som povzbudivo.

Dvojčatá sa potešili, akoby vďaka mojim slovám celkom zabudli, čoho boli pred malou chvíľou svedkami.

„Môžeme si vziať loptu? A korčule a hračky?“ vypytoval sa Ernest, ktorý bol vždy pripravený hrať sa.

„Vezmeme si len to najnutnejšie, určite tam budú mať veci pre deti,“ zaklamala som im, hoci som chcela veriť, že to tak bude.

Vedela som, že nacisti odvádzajú židov z ich vlastných domovov, rovnako tak zradcov a disidentov. Bolo počuť chýry, že všetkých „nepriateľov“ Ríše internujú v koncentračných táboroch, ale my sme nepredstavovali nijaké nebezpečenstvo pre nacistov. Akiste nás zavrú do nejakého improvizovaného tábora, kým sa neskončí vojna.

Vtedy sa zobudila Adalia, a keď videla ten neporiadok na posteli, zľakla sa. Vzala som ju do náručia. Bola na tri roky vysoká, mala jemné črty a veľmi bielu pokožku. Odlišovala sa od starších súrodencov, ktorí sa viac podali na otca.

„Tíško. Nič sa nedeje. Ideme na výlet,“ chlácholila som ju a pritískala si ju na prsia.

Odrazu som mala guču v krku. Znovu sa ma zmocnil nepokoj. Vravela som si, že by som mala zatelefonovať rodičom, aby aspoň oni vedeli, kam ma odvádzajú, ale pochybovala som, že mi to policajti dovoľia.

Obliekla som Adaliu, dobalila kufre a zamierila som do kuchyne. Vzala som niekoľko konzerv, trochu mlieka, čo nám zostalo, chlieb, sucháre a zvyšok klobásy. Netušila som, ako dlho potrvá cesta, chcela som byť pripravená na všetko.

Vrátila som sa do predsieni, manžel bol ešte vždy v pyžame. Položila som dva ťažké kufre na dlážku a vrátila som sa do izby pohľadať mu oblečenie. Vzala som jeho najlepšie oblek, tmavú viazanku, klobúk a kabát. Kým sa prezliekal pred policajtmi, šla som si dať dole rovnošatu. Deti na mňa čakali pri dverách kúpeľne, nechceli sa vzdialiť ani na krok. Obliekla som si hnedý kostým s modrou blúzkou. Keď som vyšla, všetci piati policajti na mňa netrpezlivo vyvažovali oči. Vrátili sme sa do predsieni. Obzrela som si Johanna, vyzeral ele-

gantne ako cigánsky barón. Založil si klobúk a traja policajti sa obrátili ku mne.

„Vy nemusíte ísť, *Frau Hannemann*,“ zopakoval veliteľ.

„Myslíte si, že matka v takejto chvíli opustí svoje deti?“ spýtala som sa ho a venovala mu upretý pohľad.

„Čudovali by ste sa, keby som vám porozprával, čo som za posledné roky zažil. Poďte teda s nami na stanicu, o desiatej odchádza vlak,“ povedal policajt.

Podľa toho jednoduchého oznamu som usúdila, že cesta bude asi dlhšia, než som si myslela. Manželových príbuzných deportovali na sever, ja som však nevedno prečo verila, že nás odvezú do internačného tábora pre Cigánov pri Berlíne.

Zamierili sme po chodbe k dverám. Prvý šiel manžel s kuframi, dvaja mladší policajti hneď za ním. Nasledovali moji dvaja najstarší, dvojčatá sa pridržali môjho kabáta a najmenšiu som niesla na rukách. Pri dverách som sa obrátila a naposledy som si obzrela náš byt. Ráno som vstávala s istotou, že tu vydržíme ešte aspoň deň. Blaz bol nervóznym písomky, ktorú mal písať na prvej hodine; Otis vstal s bolesťou v ušiach, čo bol uňho príznak nastupujúcej choroby; dvojčatá boli obe zdravé, ale ani im sa nechcelo vstávať do školy; Adalia, môj anjelič, poslúchala najlepšie, tešila sa, ako sa bude hrať so súrodencami. Nikto z nás nevedel, ako málo bude na čomkoľvek z toho o pár hodín záležať.

V chodbe bolo šero, do izby na jej konci prenikali prvé lúče slnka. Myslela som si, že opúšťam domov, vzápätí som však pochopila, že to tak nie je, môj domov bolo mojich päť detí a Johann. Zavrela som dvere a vykročila dolu schodmi,

potichu som si spievala uspávanku, o ktorú ma žiadali deti, vždy keď boli rozrušené alebo nemohli zaspať. Slová piesne sa ozývali na schodisku a upokojovali vystrašené duše mojich maličkých, zatiaľ čo sme sa uberali do neznáma.

*Guten Abend, gute Nacht,
mit Rosen bedacht,
mit Näglein besteckt,
schlupf unter die Deck:
Morgen früh, wenn Gott will,
wirst du wieder geweckt,
morgen früh, wenn Gott will,
wirst du wieder geweckt.
Guten Abend, gute Nacht,
von Englein bewacht,
die zeigen im Traum
dir Christkindleins Baum:
Schlaf nur selig und süß,
schau im Traum's Paradies,
schlaf nur selig und süß,
schau im Traum's Paradies.**

Dobrá nôcku, dobrú noc,
máš ustlané na ružiach
a karafiátoch,
vklízni tíško pod paplón.
Zajtra ráno, ak boh dá,
zobudíš sa znova,
zajtra ráno, ak boh dá,
zobudíš sa zas.

OSVIENČIMSKÁ USPÁVANKA

Dobrú nôcku, dobrú noc,
nech ťa opatrujú anjeli
a ukážu ti v sníčkoch
Ježiškov strom.
Spi sladko a spokojne,
uzri v sníčkoch raj.
Spi sladko a spokojne,
uzri v sníčkoch raj.

Mario Escobar
Osvienčimská uspávanka

Zo španielskeho originálu *Canción de cuna de Auschwitz*,
ktorý vydalo vydavateľstvo HarperColins Español v roku 2015,
preložil Milan Kopecký.
HarperCollins Español je registrovaná značka vydavateľstva
HarperCollins Christian Publishing.

Vydalo vydavateľstvo Lindeni
v spoločnosti Albatros Media Slovakia, s. r. o.,
so sídlom Mickiewiczova 9, Bratislava v roku 2019.

Číslo publikácie 2 088

Zodpovedná redaktorka Agáta Laczková
Technická redaktorka Jana Urbanová
Grafický návrh obálky Rui Rodrigues
Sadzba Alias Press, s. r. o., Bratislava
Tlač CENTA, spol. s r. o., Brno
Prvé slovenské vydanie

Cena uvedená výrobcom predstavuje nezáväznú
odporúčanú spotrebiteľskú cenu.

Objednávky kníh:
www.albatrosmedia.sk
eshop@albatrosmedia.sk
tel.: 02/4445 2046

© Albatros Media Slovakia, s. r. o., 2019

Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie
kopírovať a rozmnožovať za účelom rozširovania v akejkoľvek forme
alebo akýmkoľvek spôsobom bez písomného súhlasu vydavateľa.